

کلیات ادب و مرثی

مرحوم حاج میرزا عبدالعلی سلام تبریزی
متخلص به «فایز»

شامل

دیوان کامل ترکی آذری
دیوان کامل چهارده معصوم فارسی
نصایح، حکایات اخلاقی، تضمین‌ها

با مقدمه و تحقیق
رحیم نیکبخت

مقابلہ

محمد سالک رحیمی
مختار محمودی

ویراستار
سید علی رضوی

سلام تبریزی، عبدالعلی، ۱۲۷۴-۱۳۵۱.	سرشناسه
کلیات مدایح و مراثی مرحوم حاج میرزا عبدالعلی سلام تبریزی متخلص به فایز.../ با مقدمه و تحقیق رحیم نیکبخت؛ مقابله محمدسالک رحیمی، مختار محمودی؛ ویراستار سیدعلی رضوی.	عنوان و نام پدیدآور
تهران: سفیر اردهال: کهن دیار، ۱۳۹۹.	مشخصات نشر
[۴۰۵]ص: مصور (بخشی رنگی)، عکس (بخشی رنگی)، نمونه (رنگی):	مشخصات ظاهری
۵/۱۴×۵/۲۱ س.م.	
۶۰۰۰۰۰ ریال ۵-۳۱۳۸۰۲-۶۰۰-۹۷۸:	شابک
فیپا	وضعیت فهرست نویسی
کتابنامه: ص. [۴۰۵]؛ همچنین به صورت زیرنویس.	یادداشت
مرثیه و مرثیه سرایی ترکی-ایران- قرن ۱۴ Elegiac poetry, Turkish-- Iran-- 20th century	موضوع
شعر مذهبی ترکی - ایران - قرن ۱۴ Religious poetry, Turkish -- Iran -- ۲۰th century	موضوع
شعر مذهبی فارسی - ایران - قرن ۱۴ Religious poetry, Persian -- Iran -- 20th century	موضوع
مدیحه و مدیحه سرایی اهل بیت (ع) *Laudatory poetry of Ahli-beyt	موضوع
نیکبخت، رحیم، ۱۳۵۰- مقدمه نویسنده	شناسه افزوده
سالک رحیمی، محمد، ۱۳۳۶ - مصحح	شناسه افزوده
محمودی، مختار، ۱۳۶۲ - مصحح	شناسه افزوده
۳۱۴PL	رده بندی کنگره
۸۹۴/۳۶۱۱	رده بندی دیویی
۶۱۵۷۳۲۸	شماره کتابشناسی ملی

کلیات دیبج و مرانی

مرحوم حاج میرزا عبدالعلی سلام تبریزی
متخلص به «فایز»

شامل

دیوان کامل ترکی آذری - دیوان کامل چهارده معصوم فارسی
نصایح، حکایات اخلاقی، تضمین‌ها

با مقدمه و تحقیق
رحیم نیکبخت

مقلبه
محمد سالک رحیمی
مختار محمودی

ویراستار
سید علی رضوی

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۳۱۳-۸۰۲-۵

صفحه آرائی، طراحی جلد: واحد آماده سازی نشر سفیر اردهال

لیتوگرافی، چاپ، صحافی: واحد تولید نشر سفیر اردهال

قیمت: ۶۰,۰۰۰ تومان

نوبت چاپ: اول - ۱۳۹۹

شماره نشر: ۸۰۷-۱

شمارگان: ۲۲۰ نسخه

نشانی دفتر: تهران، خیابان مفتح، خیابان سمیه، روبروی بانک ملی ایران، ساختمان ۱۱۸، واحد ۴

کد پستی: ۷۴۷۱۵ - ۱۵۸۱۸

تلفن مرکز پخش: ۸۸۳۱۳۸۹۸ - ۸۸۳۱۹۳۴۲ - ۰۲۱

www.safirardehal.ir

www.safirardehal.com

email: safirardehal@yahoo.com

© حق چاپ: ۱۳۹۹

هرگونه نسخه برداری، اعم از زیراکس و بازنویسی، ذخیره کامپیوتری، اقتباس کلی و جزئی
(به جز اقتباس جزئی در نقد و بررسی و اقتباس در گیومه در مستند نویسی، و مانند)

فهرست مطالب

۱۷	تقریظ استاد حاج رضا بهاور
۱۹	یادداشت آقای محمدتقی سلام تبریزی، نواده‌ی شاعر
۲۱	یادداشت دبیر مجموعه

مدخل پژوهشی

زندگانی و خصوصیات اخلاقی و آثار شاعر

۲۷	ولادت
۲۷	والدین و بستگان
۲۸	مهاجرت به تهران
۲۸	کسب و کار
۲۹	ازدواج
۳۱	فرزندان و بازماندگان حاج عبدالعلی
۳۴	شجرنامه
۳۵	مسکن
۳۷	تحصیلات
۳۷	رابطه با هیأت‌های آذربایجانی
۴۲	ارتباط حاج با علما و بزرگان دینی
۴۹	باقیات صالحات
۵۰	عریضه‌های کربلا
۵۹	سخنوری
۶۱	معاصران
۶۳	رویدادهای مهم حیات شاعر
۶۵	انتقاد فایز از وضعیت اجتماعی و فرهنگی
۶۸	اخلاق و رفتار
۶۸	الف: در خانواده
۶۹	توصیه‌های اخلاقی به فرزندانش
۷۱	وصیت‌نامه‌ی حاج عبدالعلی
۷۴	ب: در جامعه
۷۵	اقتدای آیت‌الله سید علی اصغر خویی به حاج عبدالعلی
۷۵	آدم آدم بود
۷۶	نفوذ معنوی

۷۷	جذب جوانان
۷۷	منتظر سبلی خدا بودم
۷۸	تواضع و فروتنی
۷۸	ساده‌زیستی
۷۹	حکم شما این است
۷۹	قانع و مبهم‌دوست
۸۰	خانه را نمیسندند!
۸۰	اول خودم عمل می‌کنم
۸۱	روایای صادق، ثبت اسامی در دفتر
۸۱	عاقبت چشم هم چشمی
۸۲	امانت داری و عدم صرف وجوهات شرعیه
۸۲	شوخی طبعی و حاضر جوابی
۸۴	رحلت
۸۹	ماده تاریخ وفات فایز تبریزی
۹۳	آثار مرحوم فایز تبریزی
۹۴	مجموعه‌ی حاضر

بخش نخست

دیوان مدایح و مراثی ترکی آذری

۹۹	در توحید
۹۹	در تولد حضرت رسول صلی و آله
۱۰۲	در وفات حضرت ختم رسل صلی و آله
۱۰۵	تأثیر مصیبت حضرت زهرا سلام الله علیها بر عالم
۱۰۸	در مصیبت حضرت زهرا سلام الله علیها
۱۰۹	وجه الله جلوه‌گر می‌شود
۱۱۱	شهادت حضرت امیر علیه السلام
۱۱۳	ضربت خوردن حضرت امیر علیه السلام
۱۱۴	امام مین از دنیا رفت
۱۱۴	نوحه شهادت حضرت امیر علیه السلام
۱۱۶	در مصیبت امیر مؤمنان علیه السلام
۱۱۷	تسلّی به حضرت زینب علیه السلام
۱۱۸	در غم شهادت حضرت امام حسن علیه السلام
۱۱۹	نوحه‌ی زینب کبری در عزای امام حسن علیه السلام

۱۲۰	حضرت امام حسن علیه السلام و خواهر غم دیده.....
۱۲۱	در تولد حضرت سیدالشهدا علیه السلام.....
۱۲۳	گریه در عزای حضرت سیدالشهدا.....
۱۲۴	واقعه‌ی اول محرم الحرام.....
۱۲۵	در توسل به حضرت سیدالشهدا علیه السلام.....
۱۲۶	توسل به حضرت سیدالشهدا و تقاضای زیارت.....
۱۲۶	نوحه اول محرم.....
۱۲۷	مجلس ولید در مدینه.....
۱۲۸	شهادت حضرت مسلم علیه السلام.....
۱۳۱	زبان حال مسلم علیه السلام.....
۱۳۲	طفلان حضرت مسلم علیه السلام در کوفه.....
۱۳۵	حضرت اباعبدالله علیه السلام از مدینه کوچ می‌کند.....
۱۳۶	زبانحال حضرت صفرا خاتون نوحه‌سرانی او.....
۱۴۰	زبانحال حضرت صفری خاتون.....
۱۴۱	ناله‌های حضرت فاطمه بنت الحسین علیه السلام.....
۱۴۳	آمدن کبوتر از کربلا به مدینه.....
۱۴۳	فاطمه‌ی صفری و پدر.....
۱۴۴	نوحه فاطمه‌ی صفری در غم حضرت علی اکبر علیه السلام.....
۱۴۵	ورود به کربلا.....
۱۴۶	نزول کاروان اهل‌بیت طه به کربلا.....
۱۴۹	خطاب امام به حضرت زینب علیها السلام.....
۱۴۹	شب عاشورا.....
۱۵۱	حضرت علی اکبر علیه السلام به میدان متوجه می‌شود.....
۱۵۴	ادامه احوالات حضرت علی اکبر علیه السلام.....
۱۵۵	امام علیه السلام به سوی حضرت علی اکبر علیه السلام روانه می‌شود.....
۱۵۶	نوحه‌ی امام علیه السلام کنار فرزند.....
۱۵۷	زبانحال بانو لیل در غم علی اکبر علیه السلام.....
۱۵۹	رسیدن پدر بر بالین فرزند.....
۱۶۰	وای... علی اکبر!.....
۱۶۰	حضرت علی اکبر امام پدر را ندا می‌کند.....
۱۶۱	امام علیه السلام به بالین علی.....
۱۶۱	وداع مادر با فرزند خویش.....
۱۶۲	نوحه لیلی خاتون در قتلگاه.....

۱۶۴		نواى ليلاى دلغ ديده
۱۶۴		نوحه ليلى به حضرت على اكبر عليه السلام
۱۶۶		نوحه سرائى در مصيبت حضرت على اكبر
۱۶۷		حضرت قاسم مى خواهد اجازه ميدان بطلبد
۱۶۹		حضرت، قاسم را از ميدان ممانعت مى كند
۱۷۰		حضرت قاسم امام عليه السلام را مى خواند
۱۷۱		به يارى طلبيدن عمو
۱۷۱		حضرت زينب عليه السلام دو فرزند خود را قربانى مى دهد
۱۷۲		حضرت ابوالفضل عليه السلام مى خواهد اجازه طلبيده به ميدان رود
۱۷۹		زبان حال امام حسين در غم حضرت ابوالفضل عليها السلام
۱۸۰		سخن امام عليه السلام با خواهر در مصيبت برادر
۱۸۱		حضرت ابوالفضل عليه السلام امام عليه السلام را به يارى مى طلبد
۱۸۲		نوحه سرائى امام عليه السلام در شهادت برادر رشيد
۱۸۴		استعداد حضرت ابوالفضل از امام عليه السلام
۱۸۴		امام حسين عليه السلام بر بالين برادر
۱۸۴		حضرت ابوالفضل با سيدالشهداء سخن مى گويد
۱۸۵		حضرت سيدالشهداء جواب مى دهد
۱۸۵		حضرت ابوالفضل از رفتن خيام معذرت طلبد
۱۸۵		در مصيبت حضرت على اصغر
۱۸۸		زبان حال حضرت رباب با حضرت على اصغر
۱۸۹		خانم رباب به طفل نازنيش نوحه مى كند
۱۹۰		زبان حال خانم رباب در مصيبت حضرت على اصغر
۱۹۲		لاى لاي ... على اصغر؛ اى واى على اصغر
۱۹۳		واى اصغريم ... اى واى!
۱۹۴		احوالات حضرت على اصغر عليه السلام
۱۹۷		جناب على اصغر عليه السلام
۱۹۸		حضرت سيدالشهداء عليه السلام اهل حرم را وداع مى گويد
۲۰۴		وداع حضرت سيدالشهداء عليه السلام
۲۰۶		زبان حال امام عليه السلام موقع وداع با حضرت زينب سلام الله
۲۰۷		غارت خيام
۲۱۰		حضرت سيدالشهداء عليه السلام به سوى ميدان مى رود
۲۱۴		عرش خدا از روى زين به زمين افتاد
۲۱۵		مناجات امام حسين عليه السلام در قتلگاه

یادداشت دبیر مجموعه

السلامُ علیکم یا اهل بیت النبوة، السلامُ علیک یا ابا عبدالله الحسین سلام الله علیه

با رسیمت یافتن تشیع در ایران، ادبیات مختص اهل بیت علیهم السلام بیش از پیش گسترش یافت. در این میان، تبریز نخستین پایتخت تشیع جایگاهی مهم و ویژه داشته و در ادامه‌ی نقش آفرینی خود در عرصه‌ی ادبیات ولایی، شاهد درافشانی شاعرانی ارجمند بسیاری بوده است که متأسفانه شرح حال بسیاری از ایشان در دست نیست و آثار برخی از هم، به دلایل متعدد ... از میان رفته است.

از جمله‌ی ادبا و دانشوران مجهول‌القدر خاندان عصمت و طهارت علیهم السلام آذربایجانی مقیم پایتخت مرحوم حاج میرزا عبدالعلی سلام تبریزی «فایز» است که از چهره‌های مطرح هیئات مذهبی آذری در تهران به شمار می‌رفت. دیوان او در ایام حیاتش بارها چاپ شد که آن از مقبولیت و محبوبیت وی حکایت داشت. ضرورت احیای نام و انتشار آثار ولایی این شاعر آیینی موجب شد تا در تلاشی چند ساله و پر زحمت، دیوان‌های مطبوع وی گردآوری و در «دفتر یازدهم» مجموعه‌ی «تاریخ و ادبیات مرثیه آذربایجان» تدوین و منتشر گردد.

تحقیق و تدوین زندگی‌نامه‌ی مرحوم فایز تبریزی، گفت‌گو و مصاحبه با اعضای قدیمی هیأت بنی فاطمه آذربایجانی‌های مقیم تهران را ضروری ساخت که به راهنمایی مدیریت محترم وقت آن هیأت، این امر حاصل شد. متأسفانه با گذشت بیش از ۴۰ سال از رحلت مرحوم فایز، اغلب دوستان نزدیک وی در گذشته‌اند. از این رو، اطلاعات قابل توجهی از حیات و خاطرات مرحوم سلام تبریزی در دست نداشتم. اندک دوستان و شاگردان او هم در کهن سالی و بیماری، به بازگویی دانسته‌های خود قادر نبودند؛ اما این موجب نشد تا در تلاش و بهره‌گیری از خاطرات هم‌هیأتی‌های مرحوم فایز غافل شوم.

با راهنمایی استاد حاج جعفر فرشچی نوحه‌خوان بالیاق امام حسین علیهم السلام با جناب آقای محمدتقی سلام تبریزی نواده‌ی مرحوم حاج عبدالعلی فایز که خود از

فعالان عرصه فرهنگی هستند توفیق آشنایی حاصل شد و از این رهگذر، اطلاعات ارزشمند و خاطرات و اسناد ذی قیمتی در مورد شاعر در اختیارم قرار گرفت. بدون تردید، همراهی و مساعدت ایشان نقش مهمی در مستند سازی و تکمیل علمی این مجموعه داشت.

سرانجام مجموعه آثار فایز در چهار بخش و یک مدخل پژوهشی فراهم آمد. در مدخل پژوهشی، نگاهی به زندگی نامه و خاطرات اخلاقی فردی و اجتماعی و در بخش اول مدایح و مراثی ترکی آذری، در بخش دوم، احوالات چهارده معصوم علیه السلام به فارسی و در بخش سوم، نصایح و قطعات اخلاقی و تضمین های آن مرحوم مندرج است.

خدای را سپاس که توفیق داد زحمات و پیگیری های چند ساله، گرچه با تأخیر ناخواسته، به سرانجام رسید و بدین سان مجموعه ی آثار ولایی یکی از دلسوختگان صادق مکتب اهل بیت علیه السلام - که عمر خود را در خدمت به آستان ملک پاسبان سالار شهیدان به سر برده - به صورت آبرومندی منتشر می گردد.

شور و شوق احیای نام و آثار دلدادگان حضرت حسین بن علی علیه السلام خستگی ها و ناهمربانی ها را قابل تحمل می گرداند. تردیدی نیست هر قدم و قلمی که صادقانه در عرض ارادات به آن ساحت قدسی برداشته شود، منظور نظر بانوی دو سرا، حضرت زهرا ی مرضیه سلام الله علیها خواهد بود.

لازم است از کسانی که در انتشار آثار مرحوم حاج عبدالعلی در گذشته و حال نقشی داشته اند، یاد خیری شود مرحوم مصطفوی که در ایام فعالیت کتابفروشی اش، خدمات ارزشمندی در نشر و چاپ کتب مذهبی و ادبیات رئایی داشته است؛ عزیزانی که به انجام گفت گو حاضر شدند یا اسناد ارزشمندی ارائه دادند، گرامیان: جناب استاد حاج رضا بهاور، آقای حسن کمالی، آقای دکتر محسن حامدی، حاج یوسف فاخری، آقای ملکی، خصوصاً حاج جعفر فرشچی و دیگر عزیزان که در جای جای مدخل پژوهشی نام ایشان درج گشته است.

جناب آقای محمد سالدک رحیمی علاوه بر نسخه های موجود، جلد دوم نسخه ای از دیوان مرحوم فایز را تهیه و نسخه عکسی آن را در اختیار ما قرار دادند و در مقابله و غلط گیری قسمت ترکی آذری دیوان قبول زحمت کردند. آقای مختار محمودی (بلال) نوحه خوان جوان تبریزی هم با تهیه یک نسخه دیگر از دیوان چهارده معصوم فایز و مساعدت در مقابله بخشی از متن، در انتشار این مجموعه همکاری داشتند.

ویراستاری متن توسط استاد محترم جناب آقای سیدعلی رضوی با دقت بسیار در چند نوبت به انجام رسیده است. ویراستار محترم - که خود دستی در شعر و ادبیات دارند - علاوه بر نشانه گذاری ها، در متن اشعار فارسی هم اصلاحاتی را

مدنظر داشتند. آنچه ماهیت اشعار را دگرگون نمی ساخت در داخل متن با اشاره به اصل در پاورقی، اصلاح شده است و آنچه غیر از این بود در پاورقی به صورت «شاید بهتر باشد» مندرج است. اغلب عناوین اشعار فارسی مرحوم فایز توسط ویراستار محترم در بخش دوم و سوم کتاب اصلاح گردیده است همچنین اغلب پاورقی های این دو بخش افزوده ی وی است. استخراج ماده تاریخ های متن هم از ایشان بوده است.

تایپ و صفحه نگاری و اعمال اصلاحات مکرر این مجموعه را هم سرکار خانم ها: معصومه زارعی، منیره خاتمی پور، زهرا نیکبخت و آقای محمدعلی حصنی به نحو شایسته به انجام رسانیده اند. نگارنده این سطور نیز اعمال اصلاحات نهایی چندباره ی متن را برعهده داشته است. طرح جلد نیز کار هنرمند توانا جناب آقای مالکی است. حسن ظن مدیر محترم انتشارات سفیر اردهال جناب آقای مهندس سیدحسین عابدینی و همکاران محترم، سرکارخانم افشار و آقایان، نازنینی، علی عابدینی قابل تقدیر است.

سال روز ارتحال حضرت رسول اکرم صلی الله علیه و شهادت
 امام حسن مجتبی علیه السلام شهادت امام رضا علیه السلام
 خادم کوچک خادمان حضرت زهرا سلام الله علیها
 ۲۸ / صفر ۱۴۴۰ / ۱۷ آبان ۱۳۹۷
 رحیم نیکبخت